

STRUKTURERING AS TEGNIEK VAN MOTIEF-AANDUIDING IN AISKHULOS SE *PERSE*

Francois Saayman (Universiteit van die Noorde)

In navorsing oor motiewe en temas in letterkundige werk is dit van groot waarde as die teks dit self deur een of ander tegniek aandui. Sodoende kan subjektiewe raaiwerk grootliks uitgeskakel word. In die *Oresteia*, byvoorbeeld, maak Aiskhulos op só 'n manier van dubbelsinnigheid gebruik dat 'n woord se metaforiese betekenis in die onmiddellike konteks inpas, maar die letterlike betekenis 'n motief skep wat meewerk aan 'n tema. In Ag. 143 sê die teks dat Artemis “aangenaam teenoor die doudruppels (*ὄβρικάλοισι*) van sterk leeus” is. In die onmiddellike konteks verwys ‘doudruppels’ na ‘kinders’, maar die letterlike betekenis vorm deel van 'n tema van bloed wat vergiet word, en kulmineer in Agamemnon se bloed wat Klutaimnestra soos 'n ‘reënbui’ (*ψακάδι*) tref (Ag. 1390) (Saayman 1994:3). Maar in die *Perse* word so 'n sterk verskil tussen metaforiese en letterlike betekenis skynbaar nie dikwels gebruik nie. Wanneer dubbelsinnighede wel gebruik word, is dit baie meer ‘gewoon’, soos *θύριος* eers as ‘ywerig’ (73 en 137) en dan as ‘oorywerig’ (718 en 754), en *ὄχομαι* eers as ‘weggaan’, maar later as ‘heengaan’/‘omgekom’. Hierdie gewone tipe dubbelsinnigheid word egter nie baie gebruik nie. Die tegniek wat hoofsaaklik in die *Perse* gebruik word, is om woorde deur middel van stilistiese strukturering uit te lig. Woorde kan semanties of met mekaar kontrasteer word, soos *πρεσβείαν* (‘ouderdom’, r.4) en *νέον* (‘jonk’, r.13), of identifiseer word, soos *ἑδράνων* (‘paleis’, r.4) en *βασιλείῳ* (‘koninklik’, r.8). Beide tipes word deur strukturele tegnieke aangedui. In hierdie artikel word gewys op die unieke strukturering van *Perse* 1-15, wat duidelik ten doel het om motiewe aan te dui.

Die eerste vyftien reëls van die *Perse* vertoon 'n besondere struktuur deurdat rr. 12-15 in 'n neutedop beide die stylfigure van die voorafgaande rr. 1-11 herhaal en die semantiese essensie daarvan opsom. In rr. 1-11 van die tradisionele binnekomslid identifiseer die koor hulself as dramatiese karakters en begin terselfdertyd die agtergrond skets van die gebeure wat gaan plaasvind. Die identifikasie en agtergrond alterneer egter heeltyd, sodat dit struktureel van mekaar geskei word, waardeur die grondslag vir fynere strukturering geskep word.

In die volgende strukturele voorstelling van die teks word rr. 1-11 as deel A aangedui, en die herhalende rr. 12-15 as deel B. In A is alle verwysings na die koor na links geskuif en alfabeties genommer, terwyl alle verwysings na die Persiese leër en hul aanvoerder Xerxes effens na regs geskuif en numeries genommer is. Die ortografies aangeduide woorde is woorde wat deur die strukturering gemerk word en dus van besondere belang is.

Struktuurontleding

A

- (a) Τάδε
- (1) μὲν Περσῶν τῶν οἰχομένων Ἑλλάδ' ἐς αἶαν
- (b) πιστὰ καλεῖται,
- (2) καὶ τῶν ἀφνεῶν καὶ πολυχρύσων ἐδράνων
- (c) φύλακες, κατὰ πρεσβείαν οὔς
- (3) αὐτός ἄναξ Ξέρξης βασιλεὺς Δαρειογενῆς εἴλετο
- (d) χώρας ἐφορεύειν.
- (4) ἀμφὶ δὲ νόστῳ τῷ βασιλείῳ
- (5) καὶ πολυχρύσου στρατιᾶς
- (e) ἤδη κακόμαντις ἄγαν ὀρσολοπείται θυμὸς ἔσθωεν.

B

- (1) πᾶσα γὰρ ἰσχὺς Ἀσιατογενῆς ὥχκε,
- (2) ↓ νέον δ' ἄνδρα βαύζει,
- (3) ↓ ↓ κοῦτε τις ἄγγελος οὔτε τις ἰππεὺς ἄστν τὸ Περσῶν ἀφικνεῖται

Vertaling:

Ons word die 'Betrubares' genoem van die Perse wat weggegaan het na die land van Hellas, en ons is die bewakers van die skatge vulde paleis. Op grond van ons ouderdom het ons heer, koning Xerxes, seun van Darius, ons aangestel om oor die land te waak. Ons is bekommerd oor die terugkeer van die koning en die skatbelaaide leër. Want die hele mag gebore uit Asië is weg, morrend¹ dat die man te jonk is; en nóg enige boodskapper, nóg enige ruitser keer terug na die stad van die Perse.

¹ Die subjek van βαύζει skep 'n probleem wat verder aan behandel sal word.

In deel A is daar twee stelle woorde wat lyk asof dit retoriese figure moet wees, naamlik:

Περσῶν	οἰχομένων	A(1)
πολυχρύσων	ἐδράνων	A(2)

en

νόστῳ	τῷ βασιλείῳ	A(4)
πολυχρύσου	στρατιᾶς	A(5)

Daar is egter nie werklik chiasme of paralellisme in die individuele stelle nie, maar die simmetriese plasing in die stuk is alreeds 'n aanduiding van ringkomposisie. Dit is egter ook duidelik dat dieselfde begrippe herhaal word, naamlik die leër (Περσῶν en στρατιᾶς), verwysings na die koning (ἐδρανῶν en βασιλείῳ), rykdom (πολυχρύσων en πολυχρύσου), en weggaan (οἰχομένων) teenoor terugkeer (νόστῳ). (ἀφνεῶν καὶ πολυχρύσων in A(2) vorm 'n hendiadis wat 'ryk aan baie goud' beteken, maar net πολυχρύσων word herhaal en is dus van stukturele betekenis.)

Inderdaad vind retoriese strukturering plaas tussen elemente van die twee stelle, waarvan die belangrikste 'n chiasme is wat aansluit by die middel van A om 'n ringkomposisie te skep:

Περσῶν	A(1)
ἐδράνων	A(2)
βασιλεύς	A(3)
βασιλείῳ	A(4)
στρατιᾶς	A(5)

Voorlopig is dit die veiligste om net te sê dat 'n onderskeid gemaak word tussen die leër aan die buitekant en die koning, Xerxes, aan die binnekant. Hierdie onderskeid ontwikkel in die drama tot 'n teenstelling tussen die twee partye, naamlik dat Xerxes verantwoordelik is vir die dood van 'n geweldige hoeveelheid soldate. Deel B vertoon alreeds hierdie kontras en stel dit as 'n konflik tussen die twee partye voor.

Alhoewel die buitenste dele van B 'n drievoudige paralellisme vorm, met 'die hele mag' teenoor 'geen boodskapper of ruiters', 'Asië' ooreenstemmend met 'Persië'; en 'weggaan' teenoor 'terugkeer', omraam die paralellisme 'n middelpunt (B(2)). Aan die buitekant is die leër wat weg is van hul land, met Xerxes (νεόν ἄνδρα) in die middel. In die middel word gemor (βαύξει) oor die jong koning.

Holtmark (1970:13) wys op 'n ringkomposisionele verband tussen deel B en rr. 59-60. In die lig van struktuur B, is dit egter beter om reëls 56-60 as 'n eenheid te neem, omdat dit dieselfde struktuur as deel B vertoon en daardeur die

ringkomposisionele aansluiting by B versterk. Ons kan hierdie ringkomposisie BB noem:

BB

τὸ μαχαιροφόρον τ' ἔθνος ἐκ πάσης Ἀσίας ἔπεται
 δειναῖς βασιλέως ὑπὸ πομπαῖς
 τοῖόνδ' ἄνθος Περσίδος αἴας οἴχεται ἀνδρῶν

Net soos in deel B, is Asië in die eerste lid en Persië in die laaste lid. Die leër wat weg is, is in die buitenste lede, en Xerxes is weereens in middel. Verder sluit *ῥχωκε* van B (1) ringkomposisioneel aan by *οἴχεται* aan die einde van BB. So ook sluit *-γενής* aan by *ἄνθος ... αἴας*.

Alhoewel B en BB 'n ring vorm, sluit B ook by A aan as 'n abstraksie van A. Hierdie artikel konsentreer op die analise van A en B, maar weens die ringkomposisionele verbinding is dit logies dat BB sekere onduidelik punte punte in A en B sal verklaar.

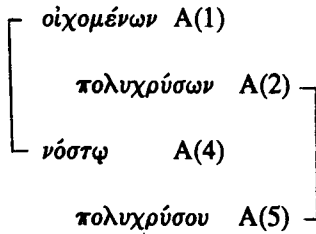
Groeneboom (1960:75–78) gee 'n lang bespreking van wat die subjek van *βαύζει*, in die middel van B, moet wees. Dat die leër die subjek kan wees, word as onwaarskynlik beskou omdat die koor nie kan weet wat die leër sê nie. Hy aanvaar dat Ag. 446–467, *τάδε σῖγά τις βαύζει*, die verklaring bied, naamlik dat die agtergeblewenes mor (1960:76–77). Neem ons egter die ringkomposisie van B en BB in ag, is dit duidelik dat *δειναῖς πομπαῖς*, in die middel van BB, die verklaring bied vir *βαύζει*. Die leër is gemobiliseer deur 'n outokraat wat dreigemente, nie oorreding, gebruik het. In hierdie konteks het die leër gemor, en gevolglik moet *βαύζει*, vanuit ringkomposisionele perspektief, as 'n historiese praesens gesien word. So verdwyn die probleem dat die koor nie kon weet wat die leër sê nie. Hierdie idee word later weer opgeneem (584–597) as oor die bevryding van die Persiese onderdane gesing word: *τοὶ δ' ἀνὰ γᾶν Ἀσίαν ... οὐκέτι περσονομοῦνται*; hulle sal nie meer deur *δεσποσύνοις ἀνάγκαις* gedwing word om belastings te betaal nie; hulle sal vryelik kan praat (*λέλυται γὰρ λαὸς ἐλεύθερα βάζειν*). Al die vetgedrukte begrippe hier kom ook in B en BB voor.

Beide dele A en B vertoon ringkomposisie, met die leër aan die buitekant en Xerxes in die middel. Maar waar deel A net stilisties 'n onderskeid tussen die leër en die koning suggereer, is deel B meer eksplisiet ten opsigte van die volgende twee punte:

- Geen soldate keer terug nie.
- Die leër mor oor die koning.

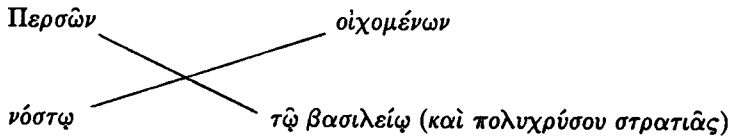
Hiermee word die temas van lewensverlies en Xerxes as oorsaak daarvan, ingelei.

In die twee woordstelsel in A is ook die volgende parallelisme, wat die simmetrie rondom die middelpunt versterk:

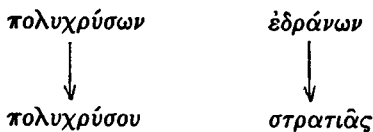
Twee aspekte word hier beklemtoon, naamlik die wegwees en rykdom. Beide verskil egter van deel B. In deel A is die weggaan gekoppel aan die leër, maar die terugkeer eers aan die koning en daarna aan die leër (*νόστῳ τῷ βασιλείῳ καὶ ... στρατιᾶς*). In deel B word beide die weggaan en terugkeer net aan die leër gekoppel in die buitekant van die ringkomposisie. Aan die ander kant word rykdom in A deur die stylfiguur beklemtoon, maar B bevat geen verwysing na rykdom nie.

Dit is reeds duidelik dat B 'n abstraksie van A is, en daarom is dit belangrik om vas te stel hoekom rykdom nie in B voorkom nie, as dit in A dan so belangrik is. Die antwoord lê in kontras. Rykdom word beskryf as *πολυχρύσων/ου*—daarteenoor het B *πάντα ἰσχύς*. Ons moet dus aflei dat A se baie goud gekontrasteer word deur B se 'baie' manne. Dit wil sê goud maak plek vir soldate. In A sluit die koor se vrese (A(e)) by implikasie verlies aan rykdom in, maar in B is dit nie meer ter sake nie. Die laaste retoriese verbindings tussen die twee woordstelsel in A is:

Alhoewel *νόστῳ* sintakties saamgaan met *βασιλείῳ* en *στρατιᾶς*, is dit waarskynlik dat, omdat *βασιλείῳ* eerste genoem word, asook die feit dat in die ander gevalle die strukture tussen individuele woorde lê, hierdie chiasme wel struktureel net *βασιλείῳ* betrek, wat dan twee kontraste gee: 'gaan' teenoor 'terugkeer', en 'Perse' teenoor 'die koning'. Laasgenoemde kontras sal goed inpas by die kontras tussen die twee partye wat reeds deur die ander strukture bewerkstellig is. Sodoende is dit moontlik prolepties van latere verwickelinge, naamlik dat Xerxes alleen terugkeer, terwyl sy leërs omgekom het. Van moontlike belang is Holtzmark (1970:21) se waarneming dat na *ἀμφὶ δὲ νόστῳ ... κακόμαντις* (8–10) verwys word as die koor Xerxes verwelkom met *πρόσφθογγόν σοι νόστου ... κακοφάτιδα βοάν ... πέμψω* (935–939).

Die ander woorde in die stelsel vorm 'n parallelisme:

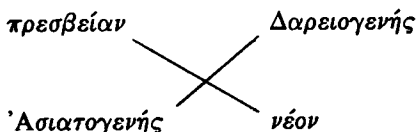

Eers word rykdom aan die paleis, dit wil sê die koning gekoppel, en dan aan die leër. Groeneboom (1960:9) noem dat onder andere Herodotos en Plutarchos melding

maak van die groot skatte wat die Persiese leërs gewoonlik in hulle kampe gehad het. Hier is weer 'n onderskeid tussen die koning en die leër.

Ter opsomming: Al die verbindings tussen die twee simmetries geplaasde woordstelle in A vind oor die middelpunt heen plaas en versterk die ring-komposisionele aard van deel A. Die belangrikste van hierdie strukture is die simmetriese patroon van *Περσῶν ... ἐδράνων - βασιλείω ... στρατιᾶς* wat twee ringe vorm om *βασιλεύς* in die middel van die stuk. Hierdeur word die koning teenoor die leër gestel, soos baie duideliker herhaal word in die bondige deel B, waar die koning weens sy jeug gekritiseer word.

Dit bring ons by *νέον* en *-γενής*. In die middel van deel B word na Xerxes verwys as 'n *νέον ἄνδρα*. Dit kontrasteer met die koor se *πρεσβείαν* in die middelpunt van A. Die tema van jeugdigheid sluit ook aan by (*Δαρειο*)*γενής* ('gebore uit Darius') in A(3), en (*Ἀσιατο*)*γενής* ('gebore uit Asië') in B(1), sodat die vier woorde 'n chiasme vorm:

Ook hierdie chiasme bevat weer 'n kontras tussen die koning en die leër naamlik Xerxes wat *Δαρειογένης* en die leër wat *Ἀσιατογενής* is. Die kontras tussen Xerxes en die leër is inligting wat reeds deur herhaling in die vorige strukture vasgelê is. Dit word nou weer aangeroei ten einde 'n nuwe element by te bring, naamlik die jeug van Xerxes teenoor die ouderdom van die koor. Die chiasiese kontras tussen *νέον* en *πρεσβείαν*, wys dat *νέον* nie bloot 'n epiteton van Xerxes is nie, maar van wesenlike belang vir die drama is. Hier pas 'n aspek van Groeneboom (1960:77) se interpretasie van B(2), naamlik (iemand) "mompelt in stilte ... '(te) jong is de man'". Die elemente in hierdie chiasme ontwikkel later in twee hoof temas naamlik:

- 1) Xerxes maak oordeelsfoute weens sy jeug, wat in skerp teenstelling staan met die koor van ou manne wat as raadgewers optree (bv. *πάντα γὰρ κέδν' ἐν ὑμῖν ἐστί μοι βουλευµατα* r.172).
- 2) *νέον* staan uiteindelik teenoor al drie die ander woorde in die chiasme in die ontwikkeling van die verlies-tema.
  - (a) Eerstens is Xerxes 'n kind wat die ander kinders van die land (*Ἀσιατογενής*) se dood veroorsaak. Die term *Ἀσιατογενής* sluit ring-komposisioneel aan by BB se *ἄνθος Περσίδος αἶας* en lei dus die tema in waarin die soldate blomme van die land genoem word; maar dis meer as net 'n standaard metafoer, omdat herhaaldelik na die aarde (*γᾶ* en *χθών*) verwys word wat beroof is van haar kinders (512, 548, 922, 925).
  - (b) Net soos die aarde van sy land, word die ouers, vrouens en kinders van die soldate beroof (vaagweg kollektief aangedui deur *πρεσβείαν*).
  - (c) Laastens kom *πρεσβείαν* en *Δαρειο-* ter sprake as Darius in 'n aangrypende stuk (759–786) met bitterheid 'n oorsig gee oor Xerxes se voorgeslagte in die

dinastie, en Xerxes verwyf dat hy meer skade aan sy erfenis aangebring het as enige van hierdie 'ouers', selfs meer as Mardos, wat vermoor moes word om sy swak regering te beeindig. Die kind van die land, wat die ander kinders se dood veroorsaak het, word effektief deur sy eie vader ter dood veroordeel. In totaal kry hierdie skrywer die indruk dat daar 'n allesomgewende suggestie is van 'n kind-ouer konflik, as 'n abstrakte idee spruitend uit die skade wat Xerxes sy land, die ouers van die soldate, en sy dinastie aandoen. Hierdie konflik vervang die militêre konflik tussen Persië en Griekeland, wat op die narratiewe vlak lê, en is deel van die kuns van die *Perse*.

Die feit dat deel A soveel moeite doen om Xerxes deur ringkomposisie as βασιλεύς te identifiseer, en dat hy in die middel van B net 'n ἄνδρα genoem word, het verreikende implikasies ten opsigte van Xerxes se skuld, wat aansluit by νέον en -γενής. (In BB se middelpunt word Xerxes egter weer βασιλέως genoem.)

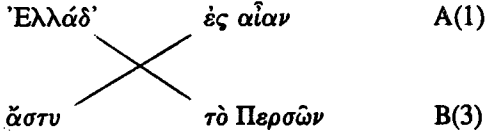
Clifton (1963:112) maak die stelling dat daar 'n kontras is tussen Xerxes as magtige koning voor die oorlog, en as 'n "weak, human character" na die slag van Salamis. Dit lyk na 'n aantreklike kontras, maar ongelukkig sê Clifton niks verder hieroor nie. Die logiese stap is om te kyk na ἀνανδρίας in reël 755. By nadere ondersoek blyk dit dat ἀνανδρίας in die middelpunt van 'n ringkomposisie is, en onder andere omraam word deur 'slegte manne', na wie se verkeerde raad Xerxes geluister het. Die volle ringkomposisie word hier gegee:

ταῦτά τοι κακοῖς ὁμιλῶν ἀνδράσιν
 διδάσκεται θούριος Ξέρξης·
 λέγουσι δ' ὡς σὺ μὲν μέγαν τέκνοις πλούτων ἐκτήσω ξὺν αἰχμῇ,
 τὸν δ' ἀνανδρίας ὑπο ἔνδον αἰχμάζεις,
 πατρῶν δ' ὄλβον οὐδὲν ἀξάνειν.
 τοιάδ' ἐξ ἀνδρῶν ὄνειδη πολλάκις κλύων κακῶν
 τήνδ' ἐβούλευσεν κέλευθον καὶ στρατεύμ' ἐφ' Ἑλλάδα.

Die slegte raadgewers aan die buitekant word chiasies eers κακοῖς ἀνδράσι en dan ἀνδρῶν κακῶν genoem. In die middelpunt is die slap riem waarmee Xerxes gevang word, naamlik dat hy nie van ἀνανδρία beskuldig wil word nie. In die tweede ring staan die rykdom wat Darius sy kinders nagelaat het (τέκνοις πλούτων), teenoor Xerxes se gebrek om sy voorvaders se rykdom (πατρῶν ὄλβον) te vermeerder.

Dit kan nie blote toeval wees dat ἄνδρα in die middel van die ringkomposisie van deel B is, en ἀνανδρίας ook in die middel van 'n ringkomposisie is nie. Hier is eerder 'n duidelike illustrasie van hoe Aiskhulos in die *Perse* stilistiese strukturering gebruik om verbande te lê op 'n meta-verbale vlak. Daar is nie 'n kontras tussen Xerxes as koning en 'n val tot 'n gewone man nie, maar ἄνδρα is deel van die

uitbeelding van Xerxes se skuld as gevolg van verkeerde oordeel weens sy jeug. In die verlies tema word die soldate se dood veral uitgedruk in teenstellings soos πολυάνδρον (73 en 533) teenoor κένανδρον (119 en 730). In samehang met κένανδρον is ἀνανδριάς moontlik dubbelsinnig, om verlies van manne te suggereer. Dele A en B word omraam deur 'n ring. Soos op die teksvoorstelling gesien kan word, het 'Ελλάδ' ἐς αἶαν (A(1)) geen aansluiting in A nie. Dit sluit wel, boonop chiasities, aan by ἄστυ τὸ Περσῶν, by die end van deel B:

Hierdie verbinding is voorts deel van 'n meer uitgebreide omraming, deurdat A(1) drie elemente het, net soos die parallelisme van B, wat elkeen aansluit by 'n element van B(3):

“Die Perse is weg na Griekeland ... niemand keer terug na Persië nie.” Endersyds staan Περσῶν teenoor κοῦτε τις ..., maar andersyds stem Περσῶν ooreen met (ἄστυ τὸ) Περσῶν, sodat dit op sigself ook 'n omraming skep. Die woord kom nêrens elders in die twee dele voor nie—dus word dit primêr vir omraming gebruik. Teenoor die weggaan aan die begin, keer niemand terug aan die einde nie.

Dit is duidelik dat baie motiewe en temas van die *Perse* deur die stilistiese strukturering gemerk word en dat selfs tematiese verhoudings geïmpliseer word, soos byvoorbeeld die kind-ouer konflik tussen Xerxes en die aarde van sy land; die kontras tussen Xerxes en die leër; en die vervanging van verlies aan rykdom deur verlies aan menselewens.

Terwyl deel A al hierdie elemente inlei en baie tentatief relasies suggereer, soos die onderskeid tussen die leër en die koning, is B, alhoewel baie korter as A, beide na struktuur en betekenis baie duideliker en dus 'n opsomming van A. Veral die kontras tussen die leër en Xerxes word baie duideliker gestel. Laastens gee die interaksie tussen die twee middelpunte (πρῆσβεῖαν ... Δαρειογενής - Ασιατογενής ... νέον) belangrike perspektief op die oorsaak van Xerxes se mislukking, naamlik sy jeug, sowel as op sy skuld, naamlik dat hy as kind van die land die ander kinders van die land se dood veroorsaak en daardeur verlies vir die ander betrokke partye veroorsaak.

Wat *Perse* 1-15 besonder maak, is dat die eerste deel se stylfigure en die implikasies daarvan ten opsigte van motiewe, deur die tweede deel herhaal word. Voorts laat vaar die tweede deel ook die onduidelikheid van die eerste deel en stel baie meer pertinent wat bedoel word. Hierdie herhaling vestig beide die aandag op die stylfigure en gee perspektief op die samehang van die motiewe, soos

byvoorbeeld dat die verlies van goud minder belangrik is as die verlies aan menselewens. Hierdie tegniek van opsommende herhaling is, sover dit Aiskhulos betref, iets heel besonders, en kom na hierdie skrywer se wete net in die *Perse* voor.

'n Verdere unieke eienskap van die manier waarop motiewe hier aangedui word, is dat kontraste tussen motiewe geld. So is daar kontraste tussen Xerxes se jeug en die koor se ouderdom, tussen die koningshuis en die leër, tussen goud en die manne se lewens, tussen weggaan en terugkom.

In die *Perse* word motiewe dus eerder deur strukturering as deur dubbelsinnigheid aangedui. Voorts word dit alreeds in die openingsreëls gedoen, sodat die motiewe van die begin af herkenbaar is, anders as in die *Oresteia*, waar motiewe eers in retrospeksie duidelik word. In toekomstige artikels sal onder andere gewys word hoedat selfs die ontwikkeling van individuele motiewe, op sigself nuwe strukture skep.

Die motiewe wat deur die strukturering aangedui is, kan kortliks soos volg opgesom word: 'n Tema van grootskaalse lewensverlies word aangevoer deur 'n kontras tussen die baie *Perse* wat weg is en die feit dat geeneen nog teruggekeer het nie. Die koningshuis word teenoor die leër gestel en sodoende van die verlies-tema ontkoppel. Gevolglik is die moontlike verlies aan goud nie so belangrik soos die land se verlies aan sy kinders nie. Die oorsaak van die verlies is Xerxes se jeugdigheid, wat kontrasteer met die ouderdom en geïmpliseerde wysheid van die koor.*

BIBLIOGRAFIE

- Clifton, G 1963. The mood of the *Persai* of Aeschylus. *Greece and Rome* 10, 111-117.
- Groeneboom, P 1960. *Aeschylus' Perser*. 2. Bd. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Holtsmark, E B 1970. Ring composition and the *Persae* of Aeschylus. *Symbolae Osloenses* 45, 5-23.
- Saayman, F 1994. The wrath of Artemis (and Menis!). *Akroterion* 39, 2-11.

---

* Erkenning: Die TLG elektroniese teks is gebruik om woorde te soek.